

Просодическая сторона речи представлена в исследовании главным образом словесным ударением. В нашей транскрипции материала исследования служебные слова, характеризующиеся отчетливой ударностью, оформлены как отдельные фонетические слова. Как отмечает М.Л. Каленчук, звуковое оформление русских предлогов во многом обусловлено «их стремлением быть оформленными как самостоятельное фонетическое слово», что связано с тенденцией, отмечаемой в русском языке на современном этапе, – движение к аналитизму в морфологии [2, 230].

Приведем примеры ударных служебных слов, выявленные в процессе анализа материала: *обращаться за медицинской помощью* [ʌбрʌш: 'ац:ъ зă м'эд'ицѳнскѳй пómъш: 'йу] (главный врач, 12.01.12, «Скиф»), *сократилось на четыре тысячи триста человек* [сѳкрʌт'и́льс' нă чѳтыр'ь тѳш:ы тр'и́стъ чѳл'в'эк] (служащий в облисполкоме, 26.01.12, «Беларусь 1»), *составления акта о причинах залития* [сѳст'вл'эн'и́йъ актъ ó: пр'ич'и́нъх з'л'и́т'и́йъ] (главный инженер, 18.10.12, «Беларусь 2»), *по инициативе учреждения образования* [пó ин'и́цы'т'и́в'ь уч'р'и́жд'эн'и́йъ ʌбрѳз'вл'ан'и́йъ] (начальник отдела призыва, 12.03.12, «Скиф»), *у двухсот девяноста граждан* [ý двѳхсót д'ѳв'инóстъ грáждѳн] (служащий в налоговой службе, 21.03.12, Беларусь-1) и т.д. Как видно из представленных примеров, ударными могут становиться различные предлоги.

В целом служебные слова обладают регулярной ударностью у 87% респондентов, что обусловлено тенденцией движения к аналитизму, которую отмечают на морфологическом уровне исследователи русской устной публичной речи на территории России.

Заключение. Таким образом, русская устная публичная речь в близкородственной двуязычной среде г. Витебска характеризуется той же тенденцией, что и указанная речь в монолингвальном русскоязычном социуме: движение к аналитизму.

Список литературы

1. Лаптева, О. А. Живая русская речь с телеэкрана: Разговорный пласт телевизионной речи в нормативном аспекте / О. А. Лаптева. – М.: Издательство ЛКИ, 2007. – 520 с.
2. Каленчук, М. Л. Особенности произношения русских предлогов / М. Л. Каленчук // Язык в движении: К 70-летию Л. П. Крысина: сб. ст. / под ред. Е. А. Земской, М. Л. Каленчук. – М., 2007. – С. 224–230.

ПРАБЛЕМА ГЕРОЯ НОВАГА ЧАСУ Ў БЕЛАРУСКАЙ ДРАМЕ КАНЦА 1940-х ГАДОЎ

В.Ф. Падстаўленка
Віцебск, ВДУ імя П.М. Маішэрава

На кожным этапе літаратурнага развіцця адбываецца пошук новых ідэйна-мастацкіх каардынат, і адну з цэнтральных пазіцый у гэтым працэсе займае стварэнне канцэпцыі “героя новага часу”. Сам канцэпт *героя* і паняцце *гераічнага*, захоўваючы канстантнасць, канкрэтна мадэліруюцца ў адпаведнасці з пэўнай эпохай ці агульназначнай для сусветнай супольнасці падзей. Прыкладам апошняй для беларускіх твораў ХХ стагоддзя сталі акалічнасці Вялікай Айчыннай вайны.

Мэта артыкула – на прыкладзе п’есы “Канстанцін Заслонаў” А. Маўзона выявіць ідэйна-мастацкую спецыфіку раскрыцця праблемы *героя новага часу* ў нацыянальнай драматургіі канца 1940-х гадоў.

Матэрыял і метады. Матэрыялам даследавання ў артыкуле з’яўляецца твор “Канстанцін Заслонаў” названага беларускага пісьменніка. Асноўнымі для навуковага аналізу абраны прыёмы канкрэтна-гістарычнага, структурна-тыпалагічнага і дэстрыптыўнага метадаў.

Вынікі і іх абмеркаванне. У сістэме айчыннай драматургіі сярэдзіны 1940-х – пачатку 1950-х гадоў сярод розных жанравых мадыфікацый (сатырычная камедыя, лірычная камедыя, вытворчая п’еса і інш.) дамінуе гераічная драма. Дадзеная з’ява была дэтэрмінавана неабходнасцю фактуальна ўзважанага падыходу да вышэйадзначаных падзей нядаўняй гісторыі з захаваннем іх выразнай ідэалагічнай маркіроўкі і апалагетычнага стаўлення да савецкай рэчаіснасці. Актуалізацыя гераічнай драмы акрэслілася і ў выніку ўласналітаратурных імператываў. Маючы свой папярэдні досвед практычнага партыкулярнага выяўлення і атрымаўшы глабальны факт для мастацкага асэнсавання, жанравая мадыфікацыя гераічнай драмы прагрэсіруе, прэзентуючы поліварыянтныя фармавыя мадэлі.

Згадаем, што дзейнасць Аршанскага падполля пад кіраўніцтвам К.С.Заслонава заслужана стала адным з самых папулярных аб'ектаў у творчым асяродку прыхільнікаў мастацкай герменеўтыкі ваенных падзей. Найлепшы вынік адпаведных гістарычных інтэрпрэтацый традыцыйна звязваюць з драмай А.Маўзона “Канстанцін Заслонаў”.

Як вядома, названая п'еса карысталася выключным прызнаннем сярод гледачоў і крытыкаў, больш таго, у 1948 годзе яна была адзначана Дзяржаўнай прэміяй СССР. Але, як паказвае практыка, высокі статус асобных узораў мастацтва не заўсёды пацвярджаецца ў храналагічна аддаленых ацэнках літаратуразнаўцаў. Таму ёсць відавочная неабходнасць у сучаснай навуковай рэцэпцыі дадзенай гераічнай драмы А.Маўзона.

Так, найперш варта адзначыць характэрнасць твора і вялікую ступень яго гістарычнай і мастацка-культурнай рэпрэзентатывнасці, што ў пэўнай ступені звязана з асобай аўтара, тыповага носьбіта тагачаснага генерацыйнага мыслення, з перыядам працы над п'есай і момантам яе з'яўленнем (1946–1947 гг.). З гэтага вынікае, што апісаная ў драме карціна падаюцца з мінімальным часавым дыстанцыраваннем (з усімі ідэйна-мастацкімі выдаткамі і перавагамі такой адметнасці).

Прадметам пісьменніцкай увагі ў драме сталі канцэптэуальныя пытанні *героя і антыгероя ў кардынальна зменлівы час, вытокі гераізму і патрыятызму ў асобе*. Заканамерна, што канфліктны базіс п'есы ўтварае процідзеянне варагуючых бакоў: фашыстаў, іх паслугачоў – аршанскіх падпольшчыкаў. Пры гэтым А.Маўзонам удала будуюцца рознаўзроўневы канфлікт. Калі першы яго ўзровень – *персанажна пазіцыянаваны* – канкрэтна візуалізуецца і “празрыста” акрэсліваецца на сцэне, то другі ўзровень – *ідэйна канцэптэуальны* – канчаткова раскрываецца ў падтэксце твора пасля аналітычнага ўзважвання рэплік персанажаў-апалагетаў жыцця ці смерці, носьбітаў сапраўдных гуманістычных альбо мізантрапічных светапоглядных перакананняў.

Напрыклад, жыццесцвярдзальную ідэю развіваюць у п'есе вобразы Заслонава, Аксаніча, Ані. Доказам таму могуць паслужыць словы Канстанціна Заслонава з маналога пра ўласны лёс: *“І перад ім новае, шырокае жыццё адкрылася. І палюбіў ён яго так, што кожны дзень прачынаўся разам з сонцам, каб больш бачыць. Засынаў позна ноччу, бо хацеў як мага больш уведаць”* [1, 613].

У драме супрацьлеглыя – дэструктыўныя – уяўленні ўласцівы для прадстаўнікоў нямецкай акупацыйнай улады, што паказальна дэманструюць словы маёра гестапа Нейгауза: *“У маім евангеллі першая заповедзь – забі кожнага рускага і тады...”* [1, 667]. Жахлівасць дадзенага скарэктаванага фашысцкай ідэалогіяй імператыву ўзмацняецца за кошт яго папярэдзальнага змрочна-іранічнага тону і свядомай (фактычна, сатанінскай) прафанацыі біблейскіх ісцін.

Увогуле, канцэпт *жыццё* раскрываецца ў драме амбівалентна. Развіваючы высокую рамантычную і звыштрагічную ідэю апалогіі жыцця ў абставінах перманентнай магчымасці смерці, аўтар вылучае два палярныя варыянты: *барацьба за жыццё дзеля сябе* (вобразы фашыстаў, здраднікаў Смалягі і Бураўчыка) і *барацьба за жыццё дзеля іншых* (вобразы Заслонава, падпольшчыкаў).

Асобны аспект даследавання ваеннай рэчаіснасці вымагаў ад драматурга стварэння сацыяльна і псіхалагічна пераканаўчых партрэтаў сучаснікаў, перадусім, К.Заслонава. У п'есе практыкуецца агульны прынцып монадзьяння, паслядоўнага падзейна акрэсленага вобразнага акцэнтавання. Пры напісанні гераічнай драмы такія падыход поўнасцю апраўданы па розных прычынах, сярод якіх і той факт, што Канстанцін Заслонаў – гэта значная канкрэтная асоба, якая спрычынілася да пазітыўнага вырашэння гістарычных драматычных канфліктаў, маштабных падзей грамадска-палітычнага кшталту (у дадзеным выпадку, ваенных супярэчнасцей).

Разважаючы далей пра мастацкі тыпаж вобраза Заслонава можна адзначыць, што ён таксама ўяўляе сабой трансфармаваны тып героя-адзіночкі з частковай часовай адрынутасцю ад свайго асяроддзя. Гэты момант таленавіта развіты ў п'есе ў магістральнай інтрызе пад умоўнай назвай *“свой сярод чужых – чужы сярод сваіх”*. Дэманстратыўныя ці ролявыя паводзіны Заслонава ствараюць звыштэатральную рэчаіснасць на сцэне, а цэнтральныя сюжэтныя калізіі ўспрымаюцца як адмысловая трагігульнёвая сітуацыя. Дынамічнасці сюжэтнага дзеяння ў п'есе спрыяюць як псіхалагічныя, так і дэтэктыўныя мастацкія прыёмы.

Калі выкарыстаныя дэтэктыўныя элементы (градацыя сюжэтнай напружанасці, падзейная выверанасць, адсутнасць сюжэтных выпадковасцей, адметныя дэталі- доказы і г.д.) падкрэсліваюць аўтарскую арыентацыю на адпаведную жанравую традыцыю, то правы

мастацкага псіхалагізму адлюстроўваюць творчую інтэнцыю да жанрава-стылёвага эксперыментатарства.

У п'есе А.Маўзона разам з узмацненнем падзейнага драматызму прагрэсіруе і псіхалагізм характараў. А з улікам спецыфікі сцэнічных твораў з усёй размаітай сістэмы сродкаў мастацкага псіхалагізму асабліва значнасць надаецца розным формам апавядальнай (наратыўнай) структуры: непасрэдным і апасродкаваным дыялогам (напрыклад, “размова”-зварот Заслонава да забітага Аксаніча) і маналогам. Самыя цікавыя прыклады маналагічных наратываў ў аналізуемым творы таксама звязаны з вобразам Канстанціна Заслонава, што зноў жа заканамерна, бо маналог, з'яўляючыся структурнай прасторай аўтакамунікацыі, максімальна падкрэслівае крайні псіхічны стан персанажа.

Заклучэнне. Такім чынам, драматург творча пераадолеў біяграфізм прататыпнага матэрыялу, сінтэзаваў напружаны псіхалагізм падпольнай дзейнасці з сімволіка-легендарнымі элементамі, даказаў ідэю глыбокай маральнасці і народнай асновы патрыятызму і, у выніку, прэзентаваў на суд гледача арыгінальную мадыфікацыю гераічнай драмы.

Спіс літаратуры

1. Беларуская савецкая проза і драматургія / пад рэд. Я.Коласа і інш. – Мінск: Дзярж.выд-ва БССР, 1948. – 620 с.

ПЕРЕВОД ОБЩЕНАУЧНОЙ ЛЕКСИКИ НА АНГЛИЙСКИЙ ЯЗЫК: ЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ РЕАЛИИ, ПЕРЕДАЧА КУЛЬТУРНОЙ СПЕЦИФИКИ ИЛИ НЕРЕШЕННАЯ ЗАДАЧА В ФОРМИРОВАНИИ КОММУНИКАТИВНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ

*Т.Н. Петрашко
Витебск, ВГУ имени П.М. Машерова*

В современном научном пространстве наблюдается тенденция интеграционного взаимодействия в различных сферах и областях фундаментальных и прикладных знаний. Английский язык играет в этом процессе первостепенную роль, так как негласно стал важнейшим коммуникативным инструментарием обмена данными, результатами различных исследований, а также проведения совместных научно-исследовательских и научно-технических мероприятий. При этом постоянно растущие требования к совершенствованию знаний иностранного языка являются для современного ученого понятными и неоспоримыми, перерастающими из веяний времени в личностно мотивированные потребности.

Цель – изучение особенностей перевода общенаучной терминологии и связанных с ней номинативных единиц с русского / белорусского языка на английский.

Материал и методы. Материалом проведенной нами исследовательской работы послужили словарные статьи, специальные тексты и глоссарии, представленные в различных учебных и учебно-методических изданиях, рекомендованных отдельными высшими учебными заведениями Беларуси и Российской Федерации. Нами также были использованы данные с официальных сайтов ведущих университетов указанных стран. В процессе работы были использованы такие общенаучные методы как сплошная выборка практического материала, его систематизация и сравнительно-сопоставительный анализ. Дополнительное качество результатов исследовательской работы обеспечило использование лингвистического метода лингвокультурологического дискурс-анализа.

Результаты и их обсуждение. Прежде чем представить результаты, полученные нами в процессе выполнения исследовательского задания, необходимо остановиться на вопросе определения объема анализируемых общенаучных терминов. Мы посчитали логичным обратиться к лексическим единицам (терминам, номинативным лексемам), активно используемыми в научных текстах различного тематического наполнения. Это, например, такие слова как диссертация, доктор наук, кандидат наук, реферат, статья, кандидатский экзамен и др., а также названия учреждений, обеспечивающих подготовку научных работников, специалистов в различных направлениях научной и научно-педагогической деятельности (университетов).

Собранный практический материал показывает, что для текстов различных учебников и учебных пособий, изданных для подготовки студентов второй ступени высшего образования